Ціна 10 центів.

СВОБОДА — SVOBODA

недільне видання — SUNDAY EDITION

Ч. 36. ((292). Рік LX. 2. Листопада 1952. — November 2, 1952. No. 36. (292). Volume LX.

В. Січинський

ВІКТОР ЦИМБАЛ

(Характеристика його творчости).

Українська еміґрація, розпорошена по цілому світі, не має достатнього зв'язку й огляду її діяльности. Ба більше: наші визначні культурні й мистецькі сили, що здобувають небияке визнання та успіх серед місцевих умов — у різних державах і країнах широкого світу, — нам мало відомі.

В цій короткій статті хочемо ознайомити читача з одним з найвизначніших сучасних українських мистців-графіків — В. Цимбалом, що має в столиці Арґентіни — Буенос-Айресі визначне становище не тільки одного з найкращих графіків, але й мистця, що надає напрям рекламовій графіці арґентінської столиці.

Коли розглядати творчість нашого мистця з погляду сучасної української графіки, то В. Цимбал займає зовсім окреме місце своїм напрямком, манерою і характером графіки. Ми дуже звикли до „нарбутівської школи" і тому часто розуміння української графіки ототожнюємо з напрямком геніяльного Нарбута. При всіх найкращих і своєрідно-українських прикметах цієї школи, все таки не можна вважати, що творчість сучасних українських мистців вичерпується цим напрямком і мусить обов'язково іти тільки цією дорогою. Тому корисно нам познайомитися з творчістю В. Цимбала, відмінною від цієї „сучасної української графіки", а разом з тим прикметною високим технічним рівнем.

Віктор Цимбал народився 1901 року в с. Ступична, Звенигородського повіту на Київщині, вчився в Києві, де закінчив, уже за Української Народної Республіки, українську гімназію ім. Кирило-Методіївського Братства. Брав активну участь в українській визвольній боротьбі, був зв'язковим поміж українськими повстанськими групами, став юнаком Спільної юнацької школи, з якою перейшов усі походи і бої і вкінці інтернування в Польщі у Ланцуті, Вадовицях і Каліші.

Своє навчання рисунку і взагалі глибоку любов до мистецтва, та ще й у всіх його галузях, розпочав і виніс з України. Тим то він, перебуваючи в польських таборах, виступав уже як талановитий і вироблений мистець. Про це свідчили його серії карикатур „Типи інтернованих" для газети „Українська Трибуна" (1921 р. — 1922 р.), що виходила під редакцією досвідченого публіциста Саліковського, також його участь у таборових виданнях „Веселка", „Блоха", „Колючки". Підписаний ще й досі яскраво пригадує собі чудову карикатуру В. Цимбала „Сидить козак на терні та штани латає", де особливо майстерно була нарисована не тільки характеристична фіґура, але й ота безподібна латка.

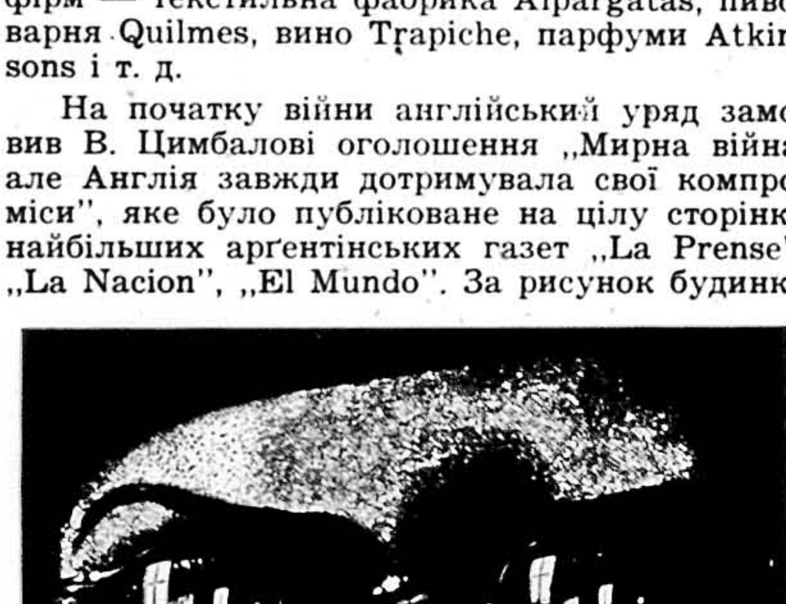
Коли почалась „тяга" до Чехо-Словаччини, В. Цимбал опинився в Празі, де одночасно студіював в Українській Студії Пластичного мистецтва і чеській державній Високій Мистецько-промисловій школі, що їх з успіхом закінчив у 1928 році. Мало сказати „з успіхом", бо наш мистець здобув у чеській Празі незвичайну славу. Молода Чехо-Словацька Республіка, щоб відзначити найбільшого свого історика та ідеолога самостійности — Паляцького, оголосила великий конкурс на графічно виконаний портрет славного історика. А треба підкреслити, що Прага віддавна славилася своїм графічним мистецтвом, а її друкарська промисловість не поступалась світознаному Ляйпціґові. На конкурсі зголошено 100 (сто!) праць, очевидно, найкращих чеських графіків. І от першу премію одержав наш земляк Віктор Цимбал! Крім своєї мистецької вартости, портрет Паляцького у виконанні В. Цимбала був поза всякою конкуренцією своїм технічним рівнем. Виконаний ручно пером під дереворізну манеру ґравюри, він дивував прецизністю виконання, з такою певною і точною лінією, що перевищувала всі прилади і машинові засоби. А при тім лінії м'які, еластичні, дійсно, мистецькі, що віддавали усю пластику, форми та індивідуальні і психологічні особливості портретованого. Портрет Паляцького видало Державне видавництво в трьох різних розмірах, при чім найбільший формат — фоліо — без ніякого зменшення супроти ориґіналу. Вислід конкурсу був великою несподіванкою для чеських фахівців і патріотів, що вважали своїх графіків найкращими в Середній Европі. Але не було ради — конкурс відбувся з дотриманням усіх належних приписів таємного голосування жюрі, а відзначене першою нагородою гасло при відкритті закритого конверта дало прізвище бідного еміґранта, ще студента Мистецько-промислової школи — Віктора Цимбала!

Під час свого перебування в Празі мистець брав жваву участь в українському мистецькому житті, ілюстрував видання М. Таранька у Львові „Світ Дитини" та інші видання Західньої України і закордону. Виконав також в Українській Студії чимало ґравюр-дереворізів, офортів, акватінти, що в них помітна особлива гострота спостереження і глибока психічна насиченість мікрокосму (напр., долучений дереворіз гриба).

В 1928 р. мистець покидає Прагу і переїздить до Буенос-Айресу, де закладає власну графічну майстерню і мистецьку школу. Не маючи спочатку ніяких зв'язків з мистецьким і видавничим світом арґентінської столиці, він незабаром здобуває не тільки визнання заслуг, але й провідне становище. Спочатку він працює для місцевих журналів „Suplemento", „Caras y Caretas", „Plus Ultra", а також в театрах як декоратор. Але найбільше працює в модерній рекламовій графіці, здобуваючи таке провідне становище, що інші арґентінські графіки починають орієнтуватися і наслідувати нашого мистця.

Рекламова графіка В. Цимбала обслуговує найбільші і найкращі фірми та банки Буенос-Айресу, а також міжнародні, як City Bank, Bank of Boston, Swift, General Motor, Standard, Shell-Mex та ін., як також відомі фірми, як Ford, Kodak, Nestle, Opel. З арґентінських фірм — текстильна фабрика Alpargatas, пивоварня Quilmes, вино Trapiche, парфуми Atkinsons і т. д.

На початку війни англійський уряд замовив В. Цимбалові оголошення „Мирна війна, але Англія завжди дотримувала свої компромісИ", яке було публіковане на цілу сторінку найбільших арґентінських газет „La Prense", „La Nacion", „El Mundo". За рисунок будинку City Bank він одержав з централі в Нью-Йорку ґратуляцію; за портрет Тосканіні для плит „Victor" — спеціяльну подяку. Англійська „Camara de Comercio" замовила нашому мистцеві т. зв. трафальґарського лева для свого герба. Працював В. Цимбал також для Уруґваю, Бразилії, Чіле. Відбув довшу подорож по Патаґонії і був аж під Огневою Землею, звідки привіз серію етюдів, які виставляв на власній, індивідуальній виставці в Буенос-Айресі в 1936 р. На виставці найкращої рекламової графіки в Арґентіні (Буенос-Айресі 1949 р.) одержав першу нагороду.

В. Цимбал. Реклама.

Найбільше праць виконав В. Цимбал для залізничого концерну Ferro cariles Argentinos і фірми оптичного приладдя Lutz Ferrando.

Не зважаючи на переобтяженість своєю мистецькою працею, В. Цимбал відомий своєю громадською, меценатською і організаційною працею поміж українською еміґрацією в Арґентіні. Став першим членом-добродієм і фундатором Українського Народнього Дому в Буенос-Айресі. На протязі цілого першого року існування Української школи в тому ж Буенос-Айресі утримував усю школу власним коштом, включно зі сніданками для дітей, де також безкоштовно вчила його дружина. Майже всі українські видання в Арґентіні він безкоштовно оформлював та ілюстрував, як, напр., календарі „Просвіти", „Українське Слово", „Плуг та меч", „Сонечко", „Перелом", „Наш клич", Історія України М. Аркаса, знамениті карикатури для „Лукомория" (1949 р.). Між іншим, це видання, направлене проти червоної московської тиранії, було зустрінуте хуторянською українською критикою негативно тому, що вийшло російською мовою. Виходить, що ми ніяк не можемо дорости до того, щоб провадити пропаґанду мовою нашого ворога, який, до речі, веде величезну протиукраїнську пропаґанду нашою мовою. Нарешті наш мистець став одним з засновників Українського Допомогового Комітету для рятування і переселення українців та брав діяльну участь у Першому Українському Конґресі в Арґентіні.

Рекламова графіка В. Цимбала, як уже зазначено, займає окреме місце в українській графіці. Ще будучи студентом Високої мистецько-промислової школи в Празі, мистець не піддався модним і ефемерним впливам Парижу, які панували і в чеській столиці, коли солідну і високо-кваліфіковану мистецьку працю заступав легкий, шкіцовий і часто неграмотний рисунок, що походив від легковажного ставлення до мистецтва, гонитви за „модернізмом" і часто був виявом дефектизму, деґенерації і розкладових тенденцій.

Звичайно, В. Цимбал не вільний від тих специфічних американських вимог, які ставлять меркантильні фірми до своєї реклями. Але ніколи він не знижувався до дешевої реклями з її фотографічно-натуралістичним трактуванням і „механічною" суґестією. Кожна рекламова графіка нашого мистця — це мистецький твір, який дивує передовсім досконалістю технічного виконання. На перший погляд ніби натуралістичне трактування, але при дальшій обсервації, бачите перед собою вдумливу синтезу, моноліт ідей, що промовляють до вічности. Суґестивна сила цих творів величезна. Сюжети прості. От, наприклад, бачите плякат, де нарисована лише одна рука, що тримає окуляри. Але як певно, владно і переконливо нарисована ця рука лише самими штрихованими лініями (чорне-біле)! Яке багатство форм, пластики, гри світла й тіні, півтіней, тонів і рефлексій! Або пара очей, що дивляться на вас через окуляри. Крім живої гри білого й чорного, тут віддана ціла духо-

(Продовження на 2 ст.)

ЛИСТ БЕЗ ПІДПИСУ

(Новеля)

„Забудь мене і те забудь, що досі було між нами . . ."

Так починається її лист. Далі писані рядки на пожовклому папері застрибали в очах. Можливо, я читав і далі (котрий уже раз?). Та думка-спогад випереджала лист . . .

Ми зустрілися ранньої осени в Межигір'ї, над Дніпром. Здається, то був кінець вересня. Перший подих в'янення торкнув зелень межигірських горбів, і від цього в повітрі розлитий був м'який, ніжний сум. Та його наче не відчувало гамірне товариство хлопців і дівчат-студентів Межигірського керамічного технікуму. Саме цих днів вони з'їжджалися по літніх вакаціях і разом з учнями Новопетрівської десятирічки виповняли межигірські околиці гомоном голосів і вечірніми співами. (Нові Петрівці — велике село, кілометрів півтора від Технікуму, на верстовому шляху Вишгород-Димер).

На одному з найвищих межигірських горбів височів старий гіллястий дуб. Кажуть, що під ним колись спочивав і споглядав на Дніпро наш великий Кобзар. Чи так справді було — тепер би старався перевірити, але тоді, маючи 28 років, минулим не цікавився: око найперш фіксувало приманливі постаті, а вухо ловило дзвінкі голоси і грайливий сміх дівчат.

— Пробачте, може, покажете мені, як звідси найпростіше вийти до села, до школи. Сюди я йшла за людьми, а назад ось уже й не втраплю. Перший бо раз . . .

Переді мною стояла молода жінка з дівчинкою 5-6 років. Видно, підійшла десь іззаду чи збоку — не бачив досі.

— До школи? О, з найбільшою приємністю пройдуся з вами — я вже й сам хотів вертатися: о 8.30 маю вчительську нараду.

— То ви також педагог?

— Навіть з п'ятирічним стажем. Дозвольте відрекомендуватись: викладач мови й літератури в старших клясах — Андрій Берестенко.

Подала маленьку ручку і якось манірно, з легким глузуванням:

— Але страшенно поважно . . . А такий молодий! У вас учні не втікають з лекцій?

— Дозвольте: як це учні можуть так порушувати правила „внутрішнього розпорядку трудових шкіл"? І чому, від чого втікати?

— Від вашої солідности, від „п'ятирічного стажу".

— Мамусю, ти дядю не вчи, бо я вже хочу їсти, — засмикала маму за руку маленька Галя.

Ми сміялися. А втім, мені й без цього було весело-смішно. Справді: до мене сміються такі вимовні, блакитні очі, а я насупроти — „з п'ятирічним стажем"!

Ми пішли. Обминаючи якісь кущі, що звужували стежку (ми йшли не звичайною дорогою, а навпростець) Рая Смоленко близько притулилася до мене, даючи місце своїй дівчинці.

— А ви нездогадливий, хоч і з п'ятирічним стажем, — у тоні того самого легенького кепкування промовила Рая. — Бачите, що тісно, то могли б виступити вперед або лишитися ззаду!

Я не знайшов, що сказати. А проте мені було весело, і я відбіг наперед так, що Рая гукнула:

— Чого ж ви тікаєте? Гарний мені „кавалер" — лишає даму саму серед якихось хащів!

Знайомство і зближення наше розвивалося хутко. Рая мала особливу манеру говорити з чоловіками — з усіма, не тільки зі мною: вона „дряпалась" (її власний вислів), тобто кепкувала з співрозмовника, наче випробовуючи його рівновагу й відпірність на колючки-удари по амбіції.

Проте, коли я запропонував їй одружитися (це було щось по двох тижнях нашого знайомства), — вона враз посерйознішала:

— Цього не буде! Та й як ти можеш пропонувати таке, коли ти мене зовсім не знаєш. Я — людина спустошена. Читав коли збірку Аверченка: „Уламки розбитого вщент"? Отака й я — уламок вщент зруйнованого.

Серце мені враз щось затисло. Не слова самі так подіяли, а тон, яким вони були сказані, й серпанок смутку, що раптом поняв Раїні очі. А ще хвилина — і я помітив у неї досі не бачені, ледь уловні лінії-борозенки обабіч уст.

— Сідай-но трохи ближче, я тобі дещо розповім . . .

Рая вийняла з шухляди якусь фотографію і подала мені. На фотографії була вона з якимсь чоловіком у уніформі і з великою кудлатою шапкою на голові.

— Оцей громоподібний чоловік з папахою на голові — це мій перший чоловік, начальник міліції в Сквирі. Він мене взяв, як вояк, брутально, по руйнації нашого родинного гнізда. Пізніше, як сам казав, „оформив процедурку в ЗАГС-і". З нашого спільного чотирирічного життя — з кінця 1920 по 1924 рік — у пам'яті моїй на все життя закарбувалася оця папаха. Поза тим — нічого. Мені навіть не віриться, що моя Галя — його дитина. А втім — це й не зовсім певне, бо під час тих п'яних оргій, що їх він не раз влаштовував з приятелями в нашім домі (домі моїх батьків, що його „начміл" успадкував собі), — всяко бувало. Бо й що могла зробити, який опір могла вчинити я — „недорізана буржуйка", припадком уцілілà дочка знищеної сім'ї лікаря-домовласника?

По павзі показала мені другу фотографію.

— А оце — герой-шахтар. З Донбасу. Цього я любила. Хоч жити з ним довго не могла, Гарний, дужий був чоловік, але вітрогін і розбещений докраю.

Я пильніше придивився до фотографії. З неї визирало обличчя здоров'яка з буйною шевелюрою на голові і самопевним виглядом переможця в житті.

— Стривай, Раю, а де ж дівся твій „начміл"?

Восени 1924 року (ми тоді щойно переїхали на Далекий Схід, жили поблизу манджурського кордону) згинув, пильнуючи совєтських кордонів. Казали — в перестрілці з білокитайськими бандитами чи контрабандистами. Точно не довідалась — чи ж не все одно мені? Я не мала чого та й не хотіла залишатися на Далекому Сході і вернулася на Україну, до рідної Сквири. Хоч і тут у мене нікого з близьких не було, та все ж . . . Побула три місяці на вчительських курсах — і одержала посаду вчительки.

Важко було подорожувати — моя Галя мала півтора року. Та, спасибі, допоміг один військовик-старшина, що вертався до Києва, казав — у двомісячну відпустку. Також чіплявся потім, у Сквиру приїздив, та я вже вміла собі зарадити і відчепила його якось.

— Ну, а шахтар? — спитав я, все ще тримаючи в руках його фотографію.

— Цей приїхав у Бочарівку (село, де я вчителювала) „на побивку" до родичів — був родом з цього села чи щось таке. Стрілися вперше на шкільному вечорі пам'яти Т. Шевченка. Відразу полонив мене — такий герой! Грошей мав, як на сільські обставини, багато і був щедрий. По двох чи трьох місяцях я поїхала з ним на Донбас. Він далі працював у шахті, а я стала за вчительку в школі — робітниче селище, де ми жили, мало аж дві школи і одержати вчительську посаду було легко.

Та вже по кількох днях мені сказали, що він має в цім селищі аж дві коханки. Не вірила. Та скоро довелось повірити. Раз, другий не прийшов на ніч додому. Почала я за ним бігати, шукати. А знаходила — молодиці його глузували з мене: „Чи тобі шкода? Не бійся, для тебе його ще вистачить! А врешті, хто тобі боронить завести й собі коханця збоку? Я ж теж маю чоловіка — та він на нічній зміні і до мене не має претенсій".

Побила я одну. Не знаю, як і здужала, бо супроти мене була ця хвойда, як віл. Що ж? За це Сашко (так звали мого шахтаря), прийшовши п'яний, побив боляче мене. Тоді я сказала сама собі: „По цей дуб миля"! І другого дня, взявши Галю й найпотрібніші речі, вибралася геть. Пішла жити в школу. Завідувач знав мої обставини і з своїх трьох кімнат одну відступив мені, а кухнею користувалися спільно. Жінка його була добра людина, і мені там було б не погано, якби не отой розголос у селищі . . . та ще — щоденні візити Сашкові. Приходив після роботи майже щодня. На колінах повзав — благав повернутися.

І я повірила була йому, вернулася. Якийсь місяць не пив, тримався хати, і я навіть зважилась була мати від нього дитину. Аж тут трапилось несподіване: захворіла я на запалення легенів. Спочатку лежала недужа вдома, потім два тижні в лікарні. І пішов знову гуляти мій Сашко. Забував і до лікарні навідатися, хвору жінку розважати.

— І як ти могла таке дрантя любити?! — не стерпів я. Але вона не звернула на мене уваги, бувши цілком у полоні спогадів.

— Еге ж, мабуть, це найбільше й пришвидшило моє одужання: велика злість мене взяла і жадоба „обов'язково поставити на своєму", не піддатися. Наближався якраз кінець шкільного року, і в голові мені вже склався плян: лишити геть Донбас і вернутися на Київщину.

В. Цимбал. Гриб.

(Закінчення з 1-ої ст.)

зу. А от на іншій реклямі куток шахівниці з шахами для гри і покладені на краї окуляри. Тут ніби зосереджений увесь матеріяльний і розумовий світ. В склі окулярів ніби переломлений і відбитий всесвіт з його матеріяльністю й духовістю.

В плякаті залізниці нарисовано три паротяги — це ціла історія техніки трьох різних епох. Але це не звичайний „техніцизм", над усім панує вищий патос духовости, геній творчости. Така сама синтеза, сумарний образ та психологічна насиченість панує і в тих графіках, де В. Цимбал подає складну фіґурову композицію, наприклад, в плякаті, що виображує операційну дію: „Que aporta Lutz Terrando a la Medicine?"

Також в архітектурних стафажах В. Цимбал, не в приклад іншим мистцям, має подивугідне почуття архітектурних форм, перспективних ракурсів та гармонії світла й тіні. А понад усім прецизність лінії, точніша від машини й краща від мистецького пензля.

В працях В. Цимбала для українських видань не бракує українських стилістичних рис, але й тут передусім панує синтеза й стисла монолітна форма, що говорить про патос творчости, вічну ідею української духовости. Ця духовість і мистецька творчість не пропадає і на далекій чужині!

Федір Дудко

НА МОГИЛІ ОЛЕКСИ СТОРОЖЕНКА

(Уривок із споминів про прокляті в нашій історії 1941 - 1944 роки)

Цей уривок відноситься до 1942-го року, коли автор споминів перебував у Бересті. Згадуваний у тексті інж. Ів. Гнойовий — тодішній мешканець міста Берестя.

Редакція

Одного гарного соняшного дня, в неділю, до мене заходить інженер І. Гнойовий і пропонує перейтись на міський цвинтар, щоб оглянути могилу Олекси Стороженка. Охоче приймаю це миле запрошення.

Ідемо, говоримо.

З інженером І. Гнойовим я мав нагоду не один раз говорити зовсім щиро, як із старим ідейним українцем. Заговорили тепер ми про майбутнє нашого народу. Німці зовсім очманіли від своїх успіхів. Вони сліпо вірять у перемогу німецької зброї, на всіх людей не німецької крови дивляться з погордою, як на завойованих рабів, і на ніякі компроміси із здоровим розумом іти не хочуть. Страшне майбутнє України в разі німецької перемоги для нас зовсім очевидне. Що ми можемо протиставити цій смертельній загрозі? Нашу зорганізованість? А де вона? Старше громадянство пасивне, або, за висловом Мазепи, зовсім „оспале". Молодь? Вона прекрасна, але чи ті стежки, якими вона йде, доцільні і чи засоби її боротьби в умовах сьогоднішнього дня розумні?

Інженер оповідає мені про свою самотність, як національного працівника на тутешньому терені. Кого тут можна назвати справжнім, свідомим українським громадянином поза інж. Петром Пилипчуком*) та ще парою менш активних людей?

Міський цвинтар у Бересті лежить далеко за містом. Треба перейти міст над залізничною колією, що біжить у бік Пінського, щоб побачити з правого боку розлогий, густо зарослий старими деревами парк. Це й є цвинтар.

З лівого боку дороги, напроти цвинтаря, видно якісь будови під високими столітніми осокорами. Це, як пояснив мені інженер, колишня садиба Олекси Стороженка.

Родом із Полтавщини, Стороженко був у Бересті повітовим маршалком, або, по-московському, „предводітелем дворянства", і тут написав свої відомі „Вуса", „Марка Проклятого" та інші твори. Може, саме ці тіняві осокори давали йому надхнення до написання або, може, на обріях поліської рівнини ввижалася йому з цього місця рідна Полтавщина, що здалека визолочувала його поетичні образи. Так чи так, а в цьому місці билося колись велике українське серце. Стороженкова садиба перейшла в чиїсь чужонаціональні руки, страшенно тепер занедбана і з докором дивиться на невдячні людські покоління, що не додумались зробити тут якогось заповідника. Єдине, чим спромоглися люди в Бересті виявити вдячність О. Стороженкові, була названа його іменем українська народня школа, створена заходами петлюрівської еміґрації в Польщі. Але несамовита ненависть до українців польського берестейського воєводи**) Костка-Бернацького поклала край цій школі разом із товариством „Просвіта", що цією школою опікувалася.

Входимо на цвинтар.

Бачу коло церкви кілька недавніх совєтських надгробків із різними написами і комуністичною зорею замість хреста. Ідемо головною алеєю. Наприкінці її завертаємо трохи ліворуч і зупиняємось коло обгородженої залізними штахетами чорної плити з чавуну, на якій гарними буквами так званого миколаївського стилю виписані по-московському всі титули Стороженка, без зазначення лише того, що він був українським письменником. Доля багатьох наших визначних людей, яким довелося займати якібудь становища в московській урядничій ґієрархії.

Вдивляюсь у плиту і признаю повну слушність латинській приповідці: Mutantur tempora, omnia mutantur***). Скількість змін зайшло в житті від часу смерти Стороженка! Царської Росії, в якій він був „статскім совєтніком", давно вже нема і цей напис на плиті, після всього того, що прошуміло по поваленні московського царату, виглядає тепер повним анахронізмом. Але на самій плиті сімдесят років часу зовсім не позначилося. Виразні букви напису видно на ній чітко, немов би були викарбувані тільки вчора.

Стою, вдивляюся в ці букви і думаю, як буде виглядати наше життя 70 років після нас? Ніхто з певністю цього вгадати не може. Не може ніхто дати навіть запоруки, чи ця важка чорна плита лежатиме ще тоді на своїм місці. Одно лише певне: і ті володарі нашого краю, що бундючно виспівують тепер на вулицях: „Галі-гальо-галя", і ті, що прийдуть на зміну їм, — все це явища часові, переходові. Єдино постійним залишиться тут тільки дух того народу, що вічно на цих землях жив, попадав з однієї неволі в другу, щосьназовні сприймав від кожного завойовника, але в духовій істоті своїй лишився тим, чим був тисячі літ перед цим. Це так певне, як те, що легкий вітрець, який лескоче зелені кленові листки над могилою, має той самий запах поліської землі, що мав його й 70 років тому, як теж те, що листки клену 70 років після нас будуть такі ж зелені, як і тепер. Скільки не нахиляли до себе наш народ усякі пройдисвіти, скільки його не тероризували, скільки не підкуповували ласками, титулами й обіцянками — народ лишився таким, яким був. Відпадали від нього, як на дереві, окремі листки, ломилися на ньому віти, угинались верхи, навіть тріщав стовбур, але корінь під стовбуром усе міцнішав. Те, про що за Стороженкових часів говорили: „минулося, не вернеться", тепер не тільки воскресло, як біблійний Лазар, а навіть перетворилось у могутню стихію. Велика доля заслуги в цьому належить також „статскому совєтнікові" і „предводітелеві дворянства", що спочиває під цією плитою.

Інженер Ів. Гнойовий розповідає, що в 1925-их роках могила О. Стороженка була запалася і в цегляному її склепінні над гробом уже чорніла діра. Заходом української громади, на його заклик, могила була впорядкована і довкола плити поставлена залізна огорожа.

Стоїмо коло цієї огорожі, і я відчуваю той приємний спокій, який завжди вливається в мене, коли я відвідую могили наших визначних людей. З них усе ллються в повітря якісь дивні флюїди, що підносять вас на дусі і сталять ваші сили до життя і до боротьби. З цими чуттями відходив я від могили О. Стороженка, добре знаючи, що не один раз прийду сюди.

Дорогою назад оглядаємо кілька „петлюрівських" хрестів на місці упокоєння вояків армії УНР. Чи думалося колись О. Стороженкові, що на цьому цвинтарі напроти його садиби будуть колись стояти такі хрести? Чи снилося колибудь за життя „статскому совєтнікові" О. Стороженкові, що в тому самому Бересті, де він був царським „предводітелем дворянства", буде колись підписаний пакт, яким дві могутні західні потуги з їх балканськими спільниками визнають Україну як незалежну державу?

Mutantur tempora, omnia mutantur.

*) Активного на терені Берестейщини інженера-електрика Петра Пилипчука в 1943 р. заарештувало німецьке ґестапо і разом із сотками інших громадян у червні цього року без суду розстріляло.

**) Губернатора.

***) Міняються часи і (з ними) все міняється.

Василь Витвицький

УКРАЇНСЬКА МУЗИКА ТА ОПЕРИ НА ГОГОЛІВСЬКІ СЮЖЕТИ

У недільному виданні „Свободи" з 12 жовтня 1952 р. появилася стаття В. Карагіоза „Про опери на гоголівські сюжети". Згадуючи про одну з арій з опери „Майська ніч" Римського-Корсакова, п. Карагіоз пише про свій власний концерт в Нью-Йорку таке: „Цією арією я й відкрив 4 липня 1952 р. мій концерт, присвячений пам'яті М. Гоголя, який, як визнала критика, блискуче вирішив проблему українського оперового концерту". Ці слова і взагалі вся постава справи може внести непорозуміння в наші читацькі, зокрема музичні кола, і я з метою роз'яснення пишу ці рядки.

Як усе відношення українського народу до російського уже впродовж трьох століть стоїть найважливішою і найважчою для розв'язки проблемою, так такою ж проблемою залишається й відношення української культури до російської. Ми ввесь час перебуваємо в дуже складному становищі, накиненому нам проти нашої волі. Становище музик — на мою думку — ще важче, ніж мистців інших ділянок. При всій нашій увазі й великій пошані до російської музичної культури, ми все ж таки пам'ятаємо, що й ми, як і кожна нація, мусимо дбати за плекання своїх власних своєрідних цінностей, авторством яких не треба було ні з ким ділитись. Можна це назвати національним егоїзмом, так, алеж саме з такого „егоїзму" виростали пишні національні культури, між ними й російська. Бо — як писав Римський-Корсаков — „музики поза національністю немає, і насправді кожна музика, яку вважають загальнолюдською, все таки національна".

Для з'ясування нашого ставлення до опер російських композиторів на гоголівські сюжети треба поставити таке питання: що вирішує національну приналежність музичного твору, національність автора й середовище, в якому твір постав, чи сюжет? Якщо прийняти останнє, тоді мусимо визнати, що „Кармен" — еспанська опера, а „Мадам Батерфляй" — японська, подібно, як Франків „Мойсей" — жидівський, а „Оргія" Лесі Українки — грецька. Мистецький твір, хай і написаний на сюжет з

(Закінчення на 4-ій ст.)

Влітку бо, під час вакацій, найзручніше було пошукати посаду в школі.

І я виїхала. Сашкові нічого вже й не казала. Вибрала час, коли був на роботі. Завідувач школи з дружиною допомогли мені швидко зібратися і взагалі заопікувались мною: відвезли на станцію, здали в баґаж речі, посадили в вагон. І щоб же ти думав? Сашко якось розвідав, де я, і через пів року приїхав. Та я вже навіть не пустила його до хати. Стовбичив під дверима чи не пів доби, аж поки я через сусідку не дала знати в сільраду, а ця сповістила районову міліцію. Пішов, не дочекався прибуття міліції...

Рая махнула хустинкою коло очей. А втім, на ту мить я відвернув погляд убік і деталів не бачив. У такім стані почув продовження:

— І все таки його мені жаль.

І далі чи то наївно, чи то зухвало (так уміла лише вона, „спустошена" Рая):

— Не траплявся мені більше такий темпераментний чоловік. (Легенький сміх). Куди тобі до нього!

Це починалось мені знайоме: Рая „дряпалась", била по моєму чоловічому самолюбству, випробовувала: мовляв — чи буде й тепер він (тобто я) говорити про одруження, співжиття тощо?

А я таки говорив. Не зважаючи на все почуте, на її „переобтяжений шлях", на цинізм її заяви про „темперамент чоловіка", — я таки й далі пропонував їй нашу подружню спілку. Бо — скажу прямо — жити без неї не міг.

... Я знову заглянув до листа.

„Так, я тебе полюбила, дарма що в поведінці з тобою „дряпалась", — писала Рая. „Ба більше: думаю, що з усіх тих чоловіків, що траплялись мені на моїм життєвім чляху, ти перший такий, що дав би мені подружнє щастя. Але моє минуле так „переобтяжене", що з того щастя нічого б не вийшло: те минуле увесь час стояло б між нами важкою перешкодою. Бажаю тобі знайти жінку без такого минулого. А я буду жити для своєї донечки".

Підпису не було. Він, справді, був зайвий.

Г. Байкинич

Яр Славутич

ЯК МОСКВА НИЩИЛА Й НИЩИТЬ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

Українське відродження досягло своєї кульмінації в проголошенні самостійности України (22 січня 1918 р.).

Визвольні змагання 1917-21 рр., хоч і скінчилися тимчасовою поразкою, мали епохальне значення для поширення національної свідомости серед найнижчих шарів українського народу, що виріс у модерну, з усіма належними атрибутами, свідому націю. Тому культурне, зокрема літературне відродження 20 років треба розглядати як наслідок столітньої діяльности наших письменників (від „Енеїди“ Котляревського) і чвертьстолітньої праці наших політичних діячів (від заснування РУП). Великою підтримкою для літературного відродження 20 років став той факт, що новий окупант, московський большевизм, прийшовши на зміну московському царатові, був молодий і слабкий. Поки він зміцнів, відродження посіяло на родючий ґрунт снаговите зерно багатих врожаїв, якого вже ніколи не припинити ніяким загарбникам.

Ще московський царат, передбачуючи широке пробудження українського народу, намагався всякими способами загальмувати його розвиток, а найкращих діячів запровторювати на заслання, гноїти в тюрмах і т. п.

Найбільший український поет Т. Шевченко провів десять років, найкращих для творчости, в пустелях Азії. П. Куліш, М. Костомаров, пізніше А. Тесленко та інші письменники теж були карані засланням. П. Грабовський змарнував майже все своє життя по московських тюрмах і на засланні, де й помер. Починаючи з другої половини 19 ст., після проголошення валуєвського наказу („не было, нет и быть не может“), московський царат переслідував майже кожного українського письменника.

Але найбільших і найжорстокіших переслідувань зазнала українська література після приходу до влади большевиків, цих вірних спадкоємців царського режиму. Щоб знищити дозрілу українську націю і повернути її в стан несвідомої народности, а потім зрусифікувати, новітні імперіялісти повели деструкцію двома паралельними шляхами:

1. Ліквідація еліти, мозку нації.
2. Ліквідація селянства, основи нації.

За московсько-большевицьким пляном, український народ мав би стати сліпою нерозумною отарою, якою зміг би вільно керувати від них приставлений чабан. Тим часом величезні багатства, зерно, залізо, вугілля мають текти на північ, для „старшого“ брата.

Крім окремих, принагідних випадків, яких ніколи не бракувало, московсько-большевицьке нищення можна поділити на три періоди, старанно запляновані і вчасно виконані загарбниками.

Перший період — 1929-34 рр. Ця п'ятирічка принесла необчисленні втрати. Мільйони селян були „розкуркулені“, загнані в колгоспи, заморені штучно-створеним голодом 1933 р. Тисячі інтелігентів, мозок нації, заслані або розстріляні.

Ось один із типових документів того часу, присуд спеціяльної комісії найвищого суду СССР, опублікований 18 грудня 1934 р. в багатьох газетах:

„З 13 по 15 грудня цього року Виїзна Сесія Військової Колегії Найвищого Суду СРСР під головуванням тов. Ульріха, членів Ричкова та Горячова, розглянула справу: Крушельницького Івана, Крушельницького Тараса, Сказинського Романа, Лебединця Михайла, Шевченка Романа, Карабута Анатолія, Сидорова Петра, Скрипи-Козловського Григорія, Фальківського Дмитра, Косинки-Стрільця Григорія, Оксамита Михайла, Щербини Олександра, Терещенка Івана, Буревія Константина, Влизька Олексія, Дмитрієва Євгена, Богдановича Адама, Бутузова Порфирія, Бутузова Івана, П'ятниці Володимира, Блаченка Якова, Польового Доминика, Хоптяра Івана, Борецького Петра, Лук'янова-Світозарова Лерні, Півненка Константина, Матяша Сергія, Ляшенка Олександра, по обвинуваченні в організації підготовки терористичних актів проти працівників радянської влади. Суд встановив, що більшість обвинувачених прибула в СРСР через Польщу, а частина через Румунію, маючи завдання по вчиненню на території УСРР ряду терористичних актів. Керуючись постановою ЦВК СРСР... Виїзна Сесія Військової Колегії Найвищого Суду СРСР всіх вище зазначених осіб присудила: ростріляти, майно всіх конфіскувати. Присуд виконати“ (ТАРС).

А скільки таких вироків не було оголошено!

Звичайно, ніхто з тих розстріляних не підготовляв ніяких терористичних актів. Крім кількох галичан, що були заманені в УССР, майже всі засуджені були місцеві, свідомі представники української еліти. Серед них — кілька відомих українських поетів і письменників.

Другий період — 1937-38 рр., часи „єжовщини“, ще жахливіші роки за попередні. Це вони породили вінницьку трагедію. З письменників було повизбирувано переважно тих, що не схотіли співпрацювати з большевиками і відійшли від літературного життя.

Третій період — початок німецько-совєтської війни (22 червня 1941 р.). Своєю жорстокістю це нищення було ще „досконаліше“. Свідомих українців спалювано сотнями в дерев'яних будовах, розстрілювано над спеціяльно викопаними ямами тощо.

Після деякого „відпочинку“ в 1942-46 рр., що його зумовила війна, переслідування української літератури почалося знову.

Київська „Літературна газета“ (20 листопада 1947 р.), повідомляючи про „одностайне“ виключення П. Карманського, М. Рудницького та А. Патрус-Карпатського із Спілки Радянських Письменників України, писала про них: „запеклі буржуазні націоналісти“; „мерзенна і ганебна постать“ (про Карманського), „типовий псевдовчений“ (про Рудницького), „порочні книги“ (про „Живу воду“ Ю. Яновського, „Його покоління“ І. Сенченка, „Вірність“ М. Рильського, „Остап Вересай“ Ф. Бурлаки) і т. п.

В іншому числі цієї газети (15 листопада 1947 року) П. Тичина, за наказом із Москви, змушений був заявляти буквально таке:

„Я з усією рішучістю засуджую те, що виявлено помилкового і шкідливого в творах Юрія Яновського... Хочу сказати про твори М. Рильського, в яких є зразки націоналістичного порядку...“

Інший присяжний критик (він же й поет) А. Кацнельсон накидався:

„.... М. Рильський реставрує руссоїстські думки про те, що нібито близькість до природи впливає на покращання моралі людини“. На думку Кацнельсона, лише вчення Сталіна покращує людську мораль і т. п.

Така знайома картина взаємобичувань! Чорні 30-ті роки повторилися з великою точністю. І цей терор лютує далі. Ще недавно наша еміграція мала нагоду читати, як московські большевики забороняють українським письменникам писати „любіть Україну“ (відомий твір В. Сосюри), знову тавруючи багатьох із них „буржуазними націоналістами“ і т. п.

Як правило за фізичним знищенням автора йде вилучення з ужитку його творів. Таким чином визбирується і знищується все найкраще, а лишається найгірше, переважно самі аґітки, що із справжньою літературою не мають нічого спільного.

За 30 років большевицького панування на Україні розстріляно або заслано в концтабори коло 200 українських поетів, письменників, мовознавців, літературознавців та мистців:

I. РОЗСТРІЛЯНІ:

Кость Буревій, прозаїк драматург, пародист; Олекса Влизько, поет; Михайло Гаврилко різьбар (1920 р.); Петро Дорошенко, мистецтвознавець (1919 р. в Одесі); Михайло Донець актор; Григорій Косинка, прозаїк; Аґатангел Кримський, поет, мовознавець; Іван Крушельницький, поет; Тарас Крушельницький; Михайло Лебединець, прозаїк, Лада Могильницька, поетка; Ол. Мурашко, маляр (1918 р.); Гнат Михайличенко, прозаїк (розстріляли денікінці 1919 р.); Володимир Науменко, літературознавець, педагог (1919 р.); Сергій Пилипенко, прозаїк, байкар, публіцист; Микола Плевако, літературознавець (забитий на засланні); Дмитро Ревуцький, музикознавець, фолкльорист (1941 р); Володимир Свідзінський, поет (спалений разом з іншими в'язнями 1941 р.); Роман Сказинський, прозаїк; Олександер Сорока, поет; Іван Стешенко, літературознавець (забитий 1918 р.); Людмила Старицька-Черняхівська; Іван Терещенко, критик; Дмитро Фальківський, поет; Василь Чумак, поет (ростріляли денікінці 1919 р.); Григорій Чупринка, поет; Роман Шевченко, літературознавець; Іван Юхименко, режисер (спалений).

II. ЗАПОДІЯЛИ СОБІ СМЕРТЬ:

Дмитро Борзяк, прозаїк (шматком скла у в'язниці); Григорій Голоскевич, мовознавець (повісився на засланні); Вадим Охрименко, прозаїк (застрілився 1941 р.); Людвик Сідлецький (Сава Крилач), прозаїк, із дружиною Вірою; Микола Скрипник, культурно-політичний діяч (застрілився); Борис Тенета, прозаїк

(Закінчення з 3 ст.)

життя й побуту іншого народу, залишається власністю тієї національної культури, що його створила. Правда, наші „порахунки“ з росіянами на полі культурних дібр складніші, ніж, наприклад, відношення італійського композитора до його „японської“ опери, але саме це й вимагає від нас уважнішого ставлення.

У нашій музичній історіографії і виконавчій практиці питання про такі твори російських композиторів, як „Майська ніч“ чи „Сорочинський ярмарок“, не нове, і воно вже вирішене. Людям новим у нашому музичному житті можна було б порадити увійти в нього, познайомитись і зрозуміти принципи, на яких воно спирається. Його шлях не легкий, але свій власний. Саме за прямування цим шляхом ставилася з призирством до Миколи Лисенка київська російська преса. За те саме ставився до нього з нехіттю його колишній учитель інструментації — Римський-Корсаков. Бувши запрошений до Лисенкового дому під час свого перебування в Києві 1894 р., Римський-Корсаков записав у „Літописі мого музичного життя“ таке:

„У Києві мені довелося побачитись із моїми колишніми учнями Рибом та композитором Лисенком. В останнього я їв вареники і слухав уривки з його опери „Тарас Бульба“. Не вподобалось... це значить: „Тарас Бульба“, а не вареники“. Згадати б, що в іншому місці цього самого „Літопису“ Римський-Корсаков не знайшов інших слів для характеристики дружини одного із знайомих мистців, як „настоящая хохлушка“.

Микола Лисенко передав нам у спадщину чітко накреслену мету: змагатись за національну самобутність української музичної культури. Продовжуючи його діло, українські композитори у важкому зусиллі, переборюючи величезні трудноці, створюють цінноці, наші не тільки сюжетом і матеріялом-сировиною, але й своїм мистецьким оформленням та духом.

Вирішувати проблеми „українського оперового концерту“ операми російських композиторів — це непорозуміння. А вже ту думку п. Карагіоза, що ці твори мали б стати „улюбленими операми всього українського народу та репрезентувати його культуру серед інших народів“, треба рішуче відкинути.

З ПОЛІТИЧНИХ КАРИКАТУР В. ЦИМБАЛА

„А кіт ковбаску наминає“.

(повісився у в'язниці); Микола Хвильовий, поет, прозаїк, памфлетист (застрілився); Аркадій Казка, поет.

III. ЗАСЛАНІ В КОНЦТАБОРИ:

Іван Андрієнко, прозаїк; Б. Антоненко-Давидович, прозаїк; Василь Атаманюк, поет; Юліян Бачинський, публіцист; С. Бен (Бендюженко), поет; Ф. Біла-Криниця, поет; Василь Бобинський, поет; Дмитро Бузько, прозаїк; Сава Божко, прозаїк; Михайло Бойчук, маляр; Петро Ванченко, прозаїк; Іван Врона, маляр (помер на засланні); Микола Вороний, поет; Марко Вороний (М. Антіох), поет; Василь Вражливий, прозаїк; Юрій Вухналь, прозаїк-гуморист; Кость Горбань, критик; Микола Горбань, прозаїк; Мечислав Гаско, поет; Дмитро Грудина, театральний критик; Юхим Гедзь, прозаїк-гуморист; Йосип Гермайзе, історик; Володимир Гжицький, прозаїк; Василь Десняк (Василенко), критик; Антін Дикий, поет; Микола Дукин, прозаїк; Олесь Досвітній, прозаїк; Михайло Драй-Хмара, поет, літературознавець; Спиридон Добровольський, прозаїк; Віктор Дубровський, мовознавець (помер на засланні ?); Григорій Епік, прозаїк; Сергій Єфремов, літературознавець; Пилип Загорулько, прозаїк; Дмитро Загул, поет; Микола Зеров, поет, літературознавець; Овсій Ізюмов, мовознавець; Мирослав Ірчан, драматург; Павло Іванов, прозаїк; Майк Йогансен, поет (збожеволівши, помер у пересильній в'язниці); Пилип Капустянський, літературознавець; Іван Каляник, поет; Іван Кириленко, прозаїк; Євген Касяненко, перекладач, журналіст; Мелетій Кічура, поет (помер на засланні); Борис Коваленко, критик; Яків Ковальчук, прозаїк; Петро Колесник, літературознавець; Григорій Коляда, поет; Михайло Козоріс, прозаїк; Володимир Коряк, критик; Гордій Коцюба, прозаїк (розстріляний на засланні ?); Антін Крушельницький (батько), прозаїк; Микола Куліш, драматург (розстріляний на засланні ?); Лесь Курбас, режисер (розстріляний на засланні ?); Іван Кулик, поет; Максим Лебідь, поет; Ананій Лебідь, літературознавець; Іван Лакиза, критик; Петро Лісовий, прозаїк (?); Іван Лизанівський, редактор, видавець; Остап Луцький, поет (помер на засланні); Микола Любченко (Кость Котко), прозаїк-гуморист; М. Макаренко, мистецтвознавець, археолог (помер на засланні в 1937 р.); Григорій Майфет, літературознавець; Іван Миронець, критик; Іван Микитенко, прозаїк, драматург (застрілився ?); Андрій Михайлюк, поет (?); А. Музичка, літературознавець; Недоля, драматург; Андрій Ніковський, літературознавець; Галина Орлівна, прозаїк; Іван Падалка, маляр (розстріляний на засланні); Андрій Панів, поет, прозаїк; Михайло Панченко, сценарист; Валеріян Підмогильний, прозаїк; Люціяна Піонтек, поетка; Євген Плужник, поет (помер на Соловках); Олексій Правдюк, критик; Валеріян Поліщук, прозаїк, поет; Григорій Піддубний, нарисист; Федір Пущенко, знавець чужих мов; Михайло Рудинський, мистецтвознавець, археолог; Андрій Річицький, публіцист; Петро Рулін, театрознавець; Яків Савченко, літературознавець; Олекса Слісаренко, поет, прозаїк; Василь Седляр, маляр; Михайло Семенко, поет; Ан. Сенченко, критик, партійний діяч; Олекса Синявський, мовознавець; Михайло Струтинський, критик; Гаврош Сірий, поет(?); Олександер Соколовський, прозаїк; Тодось Степовий (Діденко), драматург; С. Смеречинський, мовознавець; Дмитро Тась (Могилянський), прозаїк; Іван Ткачук, прозаїк, публіцист; Зінаїда Тулуб, прозаїк; Павло Филипович, поет, літературознавець; Микола Філянський, поет; Андрій Хвиля, критик, прозаїк; Павло Христюк, публіцист; Дмитро Чепурний, поет; Василь Чечвянський, прозаїк; Вероніка Черняхівська, поетка (збожеволіла на засланні); Віталій Чигирин, прозаїк; Євген Шаблієвський, літературознавець; Іван Шаля, мовознавець; Гео (Юрій) Шкурупій, поет, прозаїк; Володимир Штангей, прозаїк; Іван Шевченко, поет; Ілля Шульга, маляр; Михайло Шульга-Шульженко, поет (?); В. Щепотьєв, літературознавець; Самійло Щупак, критик; Матвій Яворський, історик; Володимир Юринець, публіцист; Гр. Яковенко, прозаїк; Володимир Ярошенко, поет, байкар; Фелікс Якубовський, літературознавець; Михайло Яловий (Юліян Шпол), прозаїк.

Автор цих рядків звертається до всіх людей доброї волі, що можуть доповнити цей список або внести в нього коректини, щоб вони надіслали це на адресу „Свободи".

М. Дольницький

АВТОМ З ФІЛАДЕЛФІЇ ДО ФЛЬОРІДИ

(Закінчення)

Фльоріда

27 березня 1513 року еспанець Понс де Леон вікрив Фльоріду, а тому, що до її берегів причалив він на Великдень („Паска Фльоріда" — свято квітів), то й відкриту землю назвав Фльорідою. Ця назва й залишилася. В 1539 році де Сото причалив у гавані Темпа і пішов углиб країни, на північ, на розсліди та дійшов до Окалі. В 1565 році Педро Менендез заклав перше тривале еспанське володіння на східньому узбережжі Фльоріди і це володіння назвав св. Августіном. Так виникло найстарше місто в Америці.

В 1702 р. англійці заволоділи були Фльорідою, та еспанці відбили її знову. Ці війни за Фльоріду тривали деякий час, і щойно в 1821 році Фльоріда стала складовою частиною ЗДА.

Розвиток Фльоріди набрав розмаху, порівнюючи, недавно, а Окаля, давнє індіянське місто, ще в 1856 році мало більшість червоношкірих.

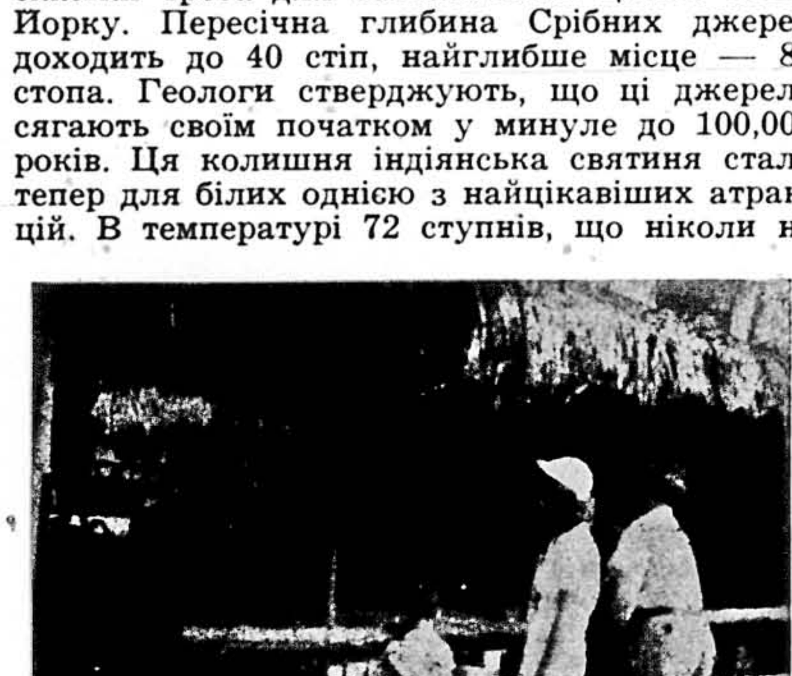
Окаля, місто в якому ми ночували, ще до середини 19-го сторіччя було тереном кривавих боїв між білими й індіянами, що з найбільшою завзятістю боролися проти перегону їх на південь. Спочатку еспанці, потім англійці, французи і нарешті американці всіма засобами намагалися заволодіти середущою Фльорідою, околицями Окалі, що славні своїм багатством та врожайністю. Ці довготривалі війни були дуже жорстокі. Індіяни скальпували білих, де тільки могли, білі нацьковували своїх собак на зловлених індіян, і собаки їх розривали. Підступом, переговорами, використовуючи ворожнечу між окремими індіянськими племенами, білі, кінець-кінцем, перемогли індіян і відкинули основну масу їх на південь, а рештки примістили в резерваціях. Індіяни не занехаяли своєї ворожости до білих, і щойно в 1940 році почали навчати їх англійської мови в заснованій тоді школі.

Тепер вони живуть по резерваціях і в індіянських селах на півдні, в повній відокремлености й бідності.

Окаля, містечко з 13,000 населення, як і колись, — це важливий центр торгівлі природними продуктами Фльоріди. В самому серці Фльоріди, серед озер і природних джерел, яких на Фльоріді начисляють до 30,000, Окаля виконує ще й інше важливе завдання — туристичного центру для тих, що з усіх кінців Америки і багатьох країн світу приїжджають відвідувати Сілвер Спрінґс, Срібні джерела, за кілька миль від Окалі.

Природних джерел-озер на Фльоріді безліч, та Срібні джерела найбільші і найцікавіші. Майже один мільйон туристів прибуває сюди щорічно дивитися на це чудо природи.

Срібні джерела відкрив для европейців де Сото в 1539 році. Це невеличке озеро, дно якого, видне для людського ока, викидає щодня 801,000,000 ґальонів води, тобто стільки, скільки треба для забезпечення цілого Нью-Йорку. Пересічна глибина Срібних джерел доходить до 40 стіп, найглибше місце — 81 стопа. Геологи стверджують, що ці джерела сягають своїм початком у минуле до 100,000 років. Ця колишня індіянська святиня стала тепер для білих однією з найцікавіших атракцій. В температурі 72 ступнів, що ніколи не міняється, в кристально чистій воді, живе 36 родів різних риб, 11 родів черепах, і багато інших тварин.

Звіринець в індіянському селі.

Поснідавши в готельному ресторані, ми негайно вирушили до Срібних джерел. За кільканадцять хвилин наше авто вже стояло в парку Срібних джерел, біля безлічі інших, що ними попріїздили туристи з усіх частин Америки, включно з Каліфорнією і Аляскою.

Зробивши кілька знятків, у тому числі й кілька кольорових, ми увійшли до тропікального звіринця й індіянського села. З великим зацікавленням оглядали кожну дрібницю. Індіянські будівлі, їхні каюки, їхнє щоденне приладдя і устаткування (на жаль, мешканців не застали), все це ми бачили вперше в житті. Оглянувши мавп, крокодилів, безліч гадюк, з них декілька отруйних, рушили ми оглядати найцікавіше — самі джерела.

Сіли ми із іншими туристами в човен, якого дно було зроблене із скла. Мурин-провідник покермував човен, порушуваний електричним мотором, на середину озера. Коли ми стали дивитися крізь скляне дно човна, нам відкрилася прекрасна картина. В кришталь-но-чистій воді озера ми побачили на дні його джерела, а з тих джерел із великою силою вибухала вода. Провідник описував кожне джерело, подаючи різні інформації. І всюди — риби. Тисячі їх, здавалося, на віддаль руки, плавали попід човном.

Око не могло намилуватися красою джерел, дна і силою риби найрізноманітнішої величини, форм і барв. Щоб зрозуміти, якою красою ми насолоджувались, треба це побачити. Майже годину кружляли ми цим човном по озері, слідкували за рибами, чистим дном та грою джерел.

Припливши до берега, ми пересіли до іншого човна, а в тому човні були скляні віконця, зроблені нижче від поверхні води. У ці віконця ми спостерігали життя під водою і поведінку людей, що, купаючись, пірнали в воду. З огляду на це, озеро використовують для фільмування, коли роблять картини з підводного життя.

Насичені враженнями, жваво дискутуючи про все те, що мали нагоду оглядати, подались ми прекрасними шляхами в дальшу дорогу, розвиваючи швидкість 60 миль на годину, попрямували на західнє узбережжя Фльоріди до наступної цілі — Сарасоти. До Сарасоти доїхали ми по півдні без ніяких пригод, залишаючи забіч міста Темпа і Ст.-Петерсбурґ.

Ночували ми на західньому узбережжі Фльоріди, над Мехіканською затокою між місцевостями Боніта-Спрінґс і Неаполь. Готель, що в ньому ми перебули ніч, мав усе потрібне для відпочинку, але тут уперше далися нам узнаки комарі. Таких кусливих ми досі не зустрічали, вони пролазили кожною найменшою дірочкою до наших кімнат, жадні нашої крови. Та хоч вечір ми „витратили" на боротьбу з ними, але ніч була непогана. Спали ми добре і вранці, відсвіжені, помчалися далі. Поснідавши в Неаполі, в якому автом заїхали над самий беріг Мехіканської затоки, оглядаючи його з авта, кинувши оком на 10,000 островів, що майоріли на обрії, ми вихопились на шлях, що проходив північними окраями Еверґладського Національного Парку.

Еверґладський Національний Парк, що охоплює 600,000 акрів, — це найменш досліджена частина Америки. Багна, безліч ще неназваних рік, дика рослинність, озера, невивчений тваринний світ, якого ніде більш нема на цьому континенті. В цьому дикому краї, недавно призначеному на парк (заповідник), вільно живуть дикі ведмеді, понад 100,000 родів різних птахів, гадюки й вужі, крокодили тощо. Комарі й інші кусливі комахи виводяться цілими хмарами, не диво, що на нашому шляху ми зустрічали небагато заселених пунктів і білих людей. Зате щораз частіше почали траплятися села семінольських індіян, нащадків тих, що їх білі прогнали з околиць Окалі.

(Закінчення на ст. 6-ій)

(Закінчення з 5-ої стор.)

Деякі із сел написами запрошували відвідати їх.

Щоб трохи відпружити зір від одноманітної їзди та розім'яти ноги, ми вирішили відвідати одно-двоє індіянських сіл.

Не зважаючи на запрошення, нас привітали похмурі й насуплені обличчя індіян. Вони запропонували нам купити їхні вироби — частини індіянського одягу, мушлі, вирізані з дерева маленькі каюки, ножі, томагавки, індіянські ляльки тощо, але на розмову з нами не ставали. Поглядаючи на нас скоса, вони балакали між собою, тільки діти усміхались. Дві гарні індіяночки, насуплені й, видимо, неприязні, відвертали від нас свої голови, і нам здавалося, що з погордою й ненавистю. Ще виразніше це було видно у старих. Очевидячки, їхнє славне минуле, їхня програна і причина занепаду жили ще, певно, в їхній пам'яті.

Хати в них побудовані на палях, покриті висушеною травою і роблять просто трагічне враження. В одному із таких сіл ми бачили машину до шиття, якийсь мотор, невеличкий звіринець, в якому крокодили були на нас такі ж люті, як і індіяни. Біля одного з таких сіл стояло старе розбите авто, а якийсь молодий індіянин порався біля човна, перервавши на хвилинку свою роботу, щоб глянути на нас лютим поглядом.

До м. Маямі доїхали щасливо зразу після півдня. Не заставши тих, у кого мали задержатися, ми, не довго роздумуючи, з усіми речами, переїхавши прекрасно збудоване, усе в пальмах і парках, місто, через міст, поїхали на маямський пляж, місце, де взимку найбільші багачі Америки проводять на дозвіллі час в приємній літній атмосфері.

Величезні готелі, ясно-білі, як і майже всі будинки, приємне сонце, краса пальм і напівтропічної рослинности чарували нас якнайдужче. Ми раділи, як малі діти.

Знайшовши місце, де залишити авто, зразу на узбережжі Атлантику, переодягнувшись таки в авті, пообідавши в ресторані, до якого можна заходити в купелевих одягах, ми кинулись у чистеньку, прекрасної блакитно-зеленої барви, морську воду. Ґолфстром нагрів так воду, що аж неприємно, та це нам не перешкодило милуватися морем. Роздобувши велику парасолю для охорони від зрадливого сонця, ми то купались, то бігали по чистому й біленькому піску, то збірали мушлі, то знову вилежувалися на піску.

Не зважаючи на літню пору, що не вважається в Маямі сезоном, на пляжі людей було немало. Це такі, як і ми, незаможні. Ціни тут тепер на багацько дешевші, наприклад, готелева кімната, що коштує тепер, уліті, кілька долярів, взимку буде багато дорожча.

Та краси своєї Маямі не втрачає влітку ані трохи. Сонце трохи гарячіше, як узимку, але не таке пекуче, як нам казали в Філаделфії. Приємний вітерець повівав з Атлантику, і на спілку з солоною водою блакитного моря опалював нас незвичайно швидко.

Щоб не дати себе спалити, ми по двох годинах приємного купання сіли знов до авта і подались на квартиру, до тих, що мали нас прийняти на кілька днів.

Прийняли нас сердечно і щиро. Заопікувалися нами, як дорогими гостями, давши нам усе, чого, як кажуть, душа забажає. А ввечорі поїхали показати нам Маямі в освітленій шаті.

На пляжі в Маямі.

Маямі ніччю робить ще краще враження, як удень. Світла його і його реклями, — це не скупчені в одному місці, „перевантажені" освітлення, світла і реклями Бродвею в Нью-Йорку. Тут усе більше розкинене, рівномірно освітлене, реклями вигадливіші, приємні для ока.

Але докладніше ми оглянули його наступного дня, шостого дня нашої подорожі.

Оглядали парки, різні будинки, грецьку церкву, причал для човнів, кораблі.

Маямі — місто, що виросло за короткий час. Ще в 1920 році воно мало менше, як 29,000 мешканців, а тепер це велике й модерне місто, із понад 200,000 населенням, яке швидко збільшується. Усе в пальмах і напівтропічній рослинності, Маямі завдячує свій швидкий розвиток добродієві Флаґлерові, що збудував залізницю до Маямі і побудував у 20-ти роках перші великі будинки. Він передбачив, що Маямі має перед собою велике майбутнє — і не помилився. Такої краси, як у Маямі, ми ще досі не бачили в нашому житті.

Накупивши прекрасних листівок, ми почали розсилати їх до своїх знайомих. Фотоапарат не переставав робити знятки. Нам було якось легко на душі, приємно й весело. Не помилились ті, що радили нам їхати під час вакацій до Фльоріди. Ані комарі, ані гадюки нічого нам не вдіяли. Ми були в Маямі, купалися в морі, оглядали всі дива й красу природи, сповнені вщерть досі непереживаними враженнями.

Іван Ґаденко

ЕНТУЗІЯСТИ

(Мініятюрна комедія на 1 дію)

Дієві особи:

1. Чучмарьов, голова колгоспу.
2. Парторг колгоспу.
3. Дід Ключка, швидкий, балакучий, у невисокій шапці-кубанці.
4. Загоруйко, трохи вайлуватий дід. Шапка з довгим гострим верхом.
5. Приходько. Розумні старечі очі, приємна усмішка, сибірська шапка.

Одежа на дідах благенька, міського крою. Сорочки темні.

На парторгові та на голові колгоспу — білі вишивані сорочки з акуратно підкачаними рукавами.

(Великий кабінет голови колгоспу. Вглибині — стіл під червоною скатертиною з золотими китицями на краях. Над столом — портрет Сталіна, на лівій стіні — Хрущова, на правій — Маленкова. За столом, проти глядача, сидить голова колгоспу. З лівого боку, при столі, — парторганізатор. Трохи ближче до глядача, під правою стіною, сидять на лаві всі три колгоспні діди. Двоє в шапках, один без шапки. Поки голова з парторгом читають тихенько папери, діди проміж себе шепочуться).

Дід Ключка (до Загоруйка). Свате, надіньте шапку, а то скажуть, що ви підкуркульник або старорежемник!

Загоруйко (знизує плечима). Трохи воно той . . . Тут же портрети!

Приходько. І справді, куме! Надіньте! Треба тепер і нам по-комсомольському! (Загоруйко надіває, поглядаючи на портрети).

Парторг (трохи підвищує голос). Так пам'ятайте, товариш Чучмарьов! Тут сказано, що це велика справа політичної ваги. Не треба примушувати, а ніби добровільний ентузіязм. А я гарненько все запротоколюю, та до области! Та й буде нам подяка з обкому!

Голова. Добре, добре! (До колгоспних дідів). Ага, це ви, которі ентузіясти добровільно відгукнулись! . . (Здивовано). Та що це ви собі бороди підголили?! Ой, яка шкода! Ну, просто шкідництво! . .

Дід Ключка. Дозвольте, тут ніякого шкідництва! А як ми знаємо, що нас тепер зніматимуть на фотографію, то мусимо з'явитися по формі. Вуса, — вони скрізь, а борода навіщо? Тепер же ми — ентузіясти на всю область!

Голова (до парторга). Ну, як ти не доглянув?!

Парторг. Нічого! Кращі будуть!

Голова. Кращі! А нам старіших треба! . . (Звертається до дідів). Вам, мабуть, сини казали вже про все. Я з вашими синами балакав позавчора . . .

Діди (хором). Казали!

Голова. Так от, сьогодні маємо організаційні збори. Це значить, найстарші колгоспники відгукнулись на заклик тов. Сталіна. (Оглядається на портрет. Колгоспники й собі повертають голови до Сталіна. Загоруйко тягне шапку з голови, але дід Ключка бере йому шапку з рук і знов умощує на голові). Так от, не будем з вами теревені правити, бо я не аґітатор. Котрий з вас дід Ключка? Скільки років? Сто років маєте?

Дід Ключка. Та що це вам приснилося, товариш Чучмарьов? Які там сто? Шістдесят два!

Голова. Ну, ви не дуже огинайтесь перед радянською владою! Хоч наші всі архіви й погоріли, але й на око видно, що вам не менш, як сто!

Дід Ключка. Їйбо, що шістдесят два! Служив у лейбгусарськім Павлоградськім з одинадцятого року, на фронті три Георгії одержав. От ви й підрахуйте, скільки мені років!

Парторг. Та хто там буде рахувати? Не огинайтесь! . .

Дід Ключка. Та я й на цій війні у партизанах був. У німців кулемета вкрав з машини, а в італійців гармату виміняв за баклажани. А вам сорока набалакала сто років . . . Тьфу!

Голова. Ну добре, добре! Запишемо кругленько: сімдесят . . . Он подивіться на нашого вчителя, на товариша Сталіна! Сімдесят три роки, а які діла накручує? . . (Звертаючись до Загоруйка). А ви, товаришу Загоруйко? Вам є вже сто?

Загоруйко (хоче зняти шапку, але дід Ключка тримає його за руку). Як сватові, так і мені. Ми з ним однолітки. Хай буде вже по сімдесят! . .

Голова. Ну добре, добре! Вам поставимо вісімдесят, бо ви на вигляд старші. . . І, справді, не погано, вже півтораста маємо! . . Ну, а товариш Приходько? Чого ви як у рот води набрали?!

Приходько. Пишіть, що хочете! Бо вам воно видніше. Я згоден.

Голова. Люблю! . . І що то значить, коли людина вже перевихована! Не огинається. — „Я згоден" — каже! А ще ж тільки десять років і побув на Колимі!

Парторг. Свідомому громадянинові і десять років вистачає, щоб перекуватись.

Голова. Ну от і добре! (Підраховує). Було сто п'ятдесят та Приходькові сто п'ятдесят. Разом триста. Це вже не погано, бо на кожного по сто. Тепер прочитаємо проєкта резолюції, і годі! Проголосуємо усі гарненько . . . Читай, парторг!

Парторг (встає). Свідомо й добровільно відгукнувшись на історичну відозву улюбленого проводиря, який у світовому маштабі дорогий учитель Сталін, бо, значить, кожен з нас палахкотить вогнем зневаги до буржуазних націоналістів та до американських паліїв війни і, значить, заприсягаємось тепер не відпочити ні хвилини . . .

Дід Ключка (крутить головою). Тепер уже дзуськи! Який там у біса відпочинок!

Парторг. Не перебивайте! . . Аж поки наздоженемо та випередимо всіх імперіялістичних акул, особливо Америку. І через те всі ми, которі найстарші колгоспники, урочисто зібравшись, одностайно ухвалили зразкову бриґаду столітніх ентузіястів, которі прозиваються: товариш Ключка, Загоруйко і Приходько, і обіцяємо виконувати кожне завдання на двісті п'ятдесят відсотків, і хай живе великий проводир, друг і учитель товариш Сталін!

Голова. — Ну, все зрозуміли?

Загоруйко (раптово схвилювавшись).

НОВІ ВИДАННЯ

Слово Рідне, читанка з українознавства. Склав проф. **Кость Кисілевський.** Видання „Учительської Громади". Нью-Йорк, 1952 р., стор. 168.

Оце появилася книжка, що її довго чекала широка громада молодих читачів. Ще на рідних землях у школах відчувався брак читанки, якою можна було б користуватися, бо російські комуністи під час своєї першої окупації понищили були всі старі підручники. Ще гірше було на еміґрації в Німеччині, де зовсім не було матеріялу для читання, і шкільна молодь радила собі, як тільки могла, щоб ознайомитися з рідною літературою.

Велика частина цієї молоді опинилася на цій американській землі. І хоч тут можна було досі легше дістати деякі окремі твори нашої літератури, та наші школи відчували великий брак читанки, якою могли б користуватися учні при навчанні українознавства. „Слово рідне", що його склав проф. Кость Кисілевський, з успіхом виповнить тій пекучий брак, бо воно містить багато матеріялу, що був досі розсіяний по різних книжках, журналах та часописах.

Автор пише у першій статті, що „треба вчитись і змагатись з товаришами за кращі успіхи. Треба пізнати все, що в Америці, чи на іншій вільній землі, добре, корисне, гарне. Треба теж пам'ятати, що далеко за нами наша рідна земля, закована в тяжкі кайдани. І треба пильно вивчати все, що належить до українознавства, читати українські книжки та запам'ятати добрі наші прастарі звичаї, пісні, наш обряд, треба вивчати нашу історію, географію, природу, господарство, мистецтво, культуру, релігію, що є нам дорогоцінним скарбом".

Проф. Кисілевський поклясифікував матеріял у цій читанці так, що склались окремі розділи з географії, історії, казкового світу, різдвяних звичаїв, боротьби за незалежність, народної поезії в звичаях і піснях, праці й пильности людини та героїзму і героїв. В окремі розділи вміщені твори Т. Шевченка та І. Франка. Та читач помилився б дуже, коли б думав, що відділ про історію чи географію — це наукові статті або розвідки, бо він знайде в них поетичні твори (віршові або прозові) таких письменників, як Л. Українка, Б. Лепкий, Б. Антонич, О. Олесь, І. Франко, В. Самійленко, М. Івченко, І. Нечуй-Левицький та інші. Те саме відноситься і до інших розділів, і тому читанка Кисілевського читається як літературний, а не науковий твір. Вона буде добрим допоміжним підручником нашим школам, бо виповнить ту прогалину, яка була між нашими шкільними виданнями в останніх роках.

При кінці наших завваг хотіли б ми зробити кілька порад, що їх, на нашу думку, треба б здійснити при новому виданні книжки, яке, напевно, незабаром буде потрібне, бо перше видання надруковано тільки в кількості однієї тисячі примірників.

Книжка має тільки м'яку обгортку без окремої мистецької віньєти. Гадаємо, що добре було б оправити її також і в тверді палітурки, бо вона буде довший час у руках читачів, а мистецька обкладинка служила б і мистецькою принадою для тієї молоді, що часто братиме її до своїх рук. В книжці тільки кільканадцять малюнків, а повинно їх там бути хоч би й кількадесят, бо батьки зрозуміють, що така книжка варта і більшої ціни. Гадаємо також, що добре було б умістити до цієї читанки кілька статтей про українців у ЗДА та про їхні досяги у цій країні. Це можна б дати у тих останніх розділах, де говориться про працю, сильну волю та героїзм і героїв. Наші діти, напевно, з цікавістю читатимуть статтю Г. Г. Скегара про „Український Голівуд", в якій розповідається про нашого Михайла Мазуркевича чи там „Майка Мазурки". Подібних статтей могло б бути більше в другому виданні читанки. Дві короткі статтейки В. Татомира під тим самим заголовком можна б доповнити якимсь репортажем про життя нашої молоді в цій країні, Пласту або СУМ-у. Та й взагалі можна б подумати над тим, щоб при допомозі картин із життя американських українців пов'язати матеріял про Україну із тим життям, серед якого живе наша молодь тут. Це, на нашу думку, допомогло б нашій молоді легше сприймати та зрозуміти ту далеку країну, про яку оповідають старші, але якої зовсім не знають або знають дуже мало ті всі читачі, для яких призначена ця книжка. Тут можна б дати й мистецькі малюнки про нашу іміґрацію до ЗДА, а в цій ділянці наша література має дуже цінні твори. Добре буде, як автор уже тепер збиратиме матеріяли до нового видання своєї такої потрібної і цінної праці, коли її доведеться видавати другим виданням. А до нього мали б увійти тільки дійсно мистецькі твори.

Л. Луців

Калинові ягідки. Батьки дітям. Омага-Клівленд-Нью-Йорк, 1952 р.

Це маловідоме й нереклямоване видання для наших найменших на еміґрації заслуговує з кожного погляду на увагу українських батьків. Воно дає цікавий і легкий матеріял для дітей, здебільшого оригінальні оповідання, спогади, як напр. „Червоноплішка" Бода, „Зайчики при роботі" Галини, „Боягуз Панасик" Галини, „Пластовий біг" Діда Марка, „Чорний ворон" Д. Кота та ін. Назва „Калинові ягідки" зв'язана з куренем пластунів-сеньйорів „Червона Калина", що видав цю збірку для молодих „червонокалинят" та їхніх друзів.

Хоч видане на циклостилі, воно ілюстроване й легкочитне. Наклад 125 примірників, як це зазначено на обгортці, робить його вже тепер рідким, тож бажано було б його перевидати нормальним друком.

К. Л-мик

УКРАЇНСЬКІ ПОЕТИ НА ВЕЧОРАХ НІМЕЦЬКИХ ПОЕТІВ

На двох вечорах молодих німецьких поетів у Швабінґу читано твори двох українських поетів — Володимира Старицького і Василя Барки. Переклади їхніх поезій зробила відома вже серед українців німецька поетка Е. Котмаєр, що особливо захоплюється творчістю Барки. На вимогу слухачів прочитано окремі поезії і в оригіналах.

УКРАЇНСЬКА ІСТОРІОГРАФІЯ ЗА 30 РОКІВ

19 жовтня ц. р. проф. О. Оглоблин, розпочинаючи зимові прилюдні засідання Історичної Секції УВАН, зробив доповідь про українську історіографію за останні тридцять років. Глибоко проаналізувавши все, що було зроблене й що сталося в цій царині, доповідач відзначив а) історіософічний стрижень української історичної науки цього часу (державницько-соборницька ідея), б) її методологічні засоби (порівняльно-соціологічний підхід), г) тематику (переважно козацька доба), д) стан кадрів і багато ін. Не зважаючи на великі досяги української історичної науки в 20-их роках, пізніший розгром її під совєтами — 30-ті, 40-ві роки — призвів майже до катастрофічного стану, до фізичного винищення кадрів, до фальшування історичної дійсности тощо. Водночас доповідач сконстатував наявність кризи й у вільній еміґраційній частині української історіографії, що її спричинили: а) відрив науковців від батьківщини, б) шкідливий вплив політично-партійних тенденцій, в) відсутність джерел, г) брак кадрів, д) зниження технічного рівня. Спостерігається навіть спроба ревізії стрижневої настави — державницької ідеї (думка І. Борщака). Наприкінці своєї доповіді доповідач запропонував заходи щодо переборення цієї кризи, а серед тих заходів на першому місці поставив справу виховання молодих адептів історичної науки.

Ч.

НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ НТШ

В домі НТШ в Сарселі 15-16 вересня відбулася чергова наукова конференція европейського відділу НТШ, яка пройшла з повним успіхом, як щодо кількости учасників і зокрема доповідувачів, так і щодо високого рівня численних виголошених доповідей з різних ділянок науки, зокрема українознавства. У цій конференції, призначеній тільки для науковців, взяло участь 39 осіб з шістьох різних країн (з Франції 25, з Німеччини 6, з Бельгії 4, по одному з Еспанії, Англії, Італії, один гість був з Канади). Присутніх дійсних членів НТШ було 8, решта — це молодші звичайні члени НТШ і молоді адепти української науки. Всіх прочитаних доповідей було 23, тобто більше як на попередніх наукових конференціях НТШ. П'ять доповідей були надіслані авторами, що не могли особисто приїхати до Франції, вони були прочитані.

Наукові наради й доповіді відбулися в п'ятьох окремих групах і сесіях під проводом дійсних членів НТШ. Виступів у дискусіях над доповідями було 65 (пересічно по 3 дискутанти після кожної доповіді) і це вказує, яке живе було зацікавлення учасників. Дев'ять молодих адептів української науки читали свої доповіді на поважному рівні і ними незабаром поповниться членство НТШ.

Метою наукової конференції НТШ було, з одного боку, поінформувати учасників про стан української науки на еміґрації, про її завдання, перспективи й можливості на майбутнє. З другого боку конференція мала за мету притягти до наукової співпраці в НТШ молоді сили, зокрема з молодої ґенерації, яка закінчила або закінчує свої студії.

Ця наукова конференція НТШ виявила, що розпорошення українських науковців у різних країнах Европи і навіть брак фондів не можуть спинити їхньої праці.

ДІМ ПИСЬМЕННИКІВ У КИЄВІ

Совєтська преса повідомляє, що „здано в експлуатацію" новий шестиповерховий житловий дім для київських письменників. Його збудовано в рухливій частині Києва — на Червоноармійській вулиці коло площі Толстого (гарні вулиці має українська столиця!). Перший поверх займає видавництво „Радянський письменник".

До війни в Києві вже був подібний дім українських письменників, ні для кого не було таємницею, що віддано його нашим письменникам для кращої контролі НКВД над ними. Звідти часто, нічною порою вивозили заарештованих письменників, а їхні родини викидано на другий день на вулицю. Мешкання в тому домі призначувано партійними „ордерами", і викрутитися з тієї контролі було важко і небезпечно, а втім, страшна мешканева скрута гнала письменників хоч-нехоч туди, де, доки вони були благонадійні, все таки мали якийсь комфорт.

ПРО АМЕРИКАНСЬКО-РОСІЙСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО ім. А. ЧЕХОВА

Як відомо, у ЗДА є російсько-американське видавництво ім. А. Чехова, засноване „за допомогою Фордівської Фундації, філантропічних та культурних організацій" (так сказано в повідомленні, надісланому до нашої редакції).

Завдання цього видавництва дуже поважні. Воно має на меті забезпечити російською книжкою численних росіян, що перебувають поза залізною заслоною. Для цього видавництво видає і має взагалі видавати: 1). російських клясиків, що їх з різних причин не передруковують в СССР, зокрема антологію російської поезії, що має обійняти творчість 74 поетів — від Баратинського до 1917 року; 2). пізніших російських авторів, що занесені на „чорні списки" в СССР (серед них, між іншим, згадано М. Булгакова, автора антиукраїнської п'єси „Дні Турбіних"); 3). твори сучасних російських письменників, що втекли від сталінської диктатури (з них уже видано сім книжок: „Ворог народу" В. Юрасова, „Літуни" С. Малахова й ін.).

Читаючи повідомлення про це видавництво, мимоволі доводиться згадувати нашу українську біду, наші видавничі злидні, потреби нашого читача на чужині. Коли росіяни згадують про своїх проскрибованих в СССР клясиків, про своїх письменників на еміґрації, — то що можна сказати про наші літературні справи з цього погляду? Чиїх письменників, клясичних і сучасних, червона Москва найбільше переслідує, як не українських?! У цьому числі нашого тижневика якраз містимо статтю Яра Славутича й величезний список (до 200 імен) знищених фізично українських письменників, творчість яких там абсолютно заборонена. А наші еміґраційні письменники мусять власним коштом, на зароблені гіркою працею гроші видавати свої твори (Гуменна, Чапленко). Тож ми маємо ще більше моральне право на створення у цій вільній країні українсько-американського видавництва з аналогічними завданнями. І про таке видавництво мусить хтось подбати! Використаймо факт існування видавництва ім. А. Чехова як прецедент у заходах щодо цього!

Нічого не зрозумів! Казна-що. Ви пишете, що кожен з нас палахкотить вогнем, а я вже десять років, як постарівся! Та нам баби й проходу не дадуть. Вони нас засміють!.. Товаришу парторг, отой вогонь ви зразу ж викресліть, тоді воно усе гаразд буде!

Парторг (до голови). Ти дивись! А я й не знав, що з нього такий промовець! (до Загоруйка). Тут, бачите, маленьке непорозуміння. Тут — не про той вогонь. Тут — про вогонь зневаги!.. Це місце я з „Літературної газети" списав, і воно бабам зовсім ні до чого...

Голова Треба кінчати!.. Ставлю резолюцію на голосування. (До дідів загрозливо). Ну, хто з вас тут проти відозви товариша Сталіна? Підносьте руки! Нікого? (Змінює тон). Прийнято одноголосно, — так і запишемо!.. Кінець! Завтра виходьте на буряки!

Діди (разом). Прощавайте! (Ідуть до дверей).

Дід Ключка (до Загоруйка). Кінець! Можеш ізняти шапку, як хочеш!

(Завіса)

СВОБОДА SVOBODA
Український щоденник UKRAINIAN DAILY
НЕДІЛЬНЕ ВИДАННЯ
Редагує Колеґія

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ:
„SVOBODA"
81-83 GRAND STREET, JERSEY CITY 3, N. J.
Телефони: BErgen 4-0237 і BErgen 4-0807

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ НА ТИЖНЕВИК „СВОБОДИ"

На рік у ЗДА $3.75
На пів року в ЗДА $2.00
На рік у Канаді $4.25
На пів року в Канаді $2.25

Передплату надсилати на адресу:
"SVOBODA", P. O. Box 346
Jersey City, 3. N. J., U. S. A.

Ukrainian newspaper published daily except holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand St., Jersey City, N. J. Reentry as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J., 1911, under the Act of March 8, 1879. Pending. Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

З НАУКИ Й ТЕХНІКИ

ВАЖЛИВЕ ВІДКРИТТЯ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я

Досліди, що їх недавно зробили клініка інституту Рокфеллера та клініка інститутів Колумбія і Дукс (в ЗДА) і що мали на меті з'ясувати, чому в західніх країнах хворіють на недуги серця і склерозу (звапніння судин) значно більше, ніж серед народів Азії, виявили, що причина цього — харчування. Загально відомо, що азійські народи харчуються переважно рижом, і риж або виключає згадані недуги або хоч сильно зменшує їхню кількість.

Кліника університету Дукс перевірила це на 1800 хворих і в 75% стверджено цілковиту правдивість згаданого твердження. Хворих посаджено на дієту, що складалася з рижу (подавано їм 4 рази денно) та з садовини. Таку перевірку зробили теж кліники інституту Рокфеллера та університету „Колумбія" і теж із таким самим вислідом.

Те саме стверджують і англійські лікарі на основі зроблених дослідів.

Ю. К-ий

НОВІ ЛІКИ ПРОТИ СЛІПОТИ

Такі ліки винайшов хемік Лінц. 1940 року його дочка поранила собі око, і лікарі припускали, що вона осліпне. Тоді Лінц почав прикладати до ока екстракт (витяг) із сулфи, що його він пізніше назвав к а л с ю ф і д р и л о м. За короткий час око стало зовсім нормальне і рана зникла.

Другий випадок вилікування ока за допомогою калсюфідрила такий. Одинадцятирічна дівчина Лінда Бровн народилась сліпою, і лікарі виявили в неї пістряк (рак) очної оболонки. Батьки Ліндині побували в 25 лікарів, і один з них д-р Крютердс спробував застосувати нові ліки, в наслідок цього одна п'ята лівого ока відновлена. Дівчина бачить тепер кольори і починає вчитися читати за нормальною абеткою (перед тим вона вчила абетку для сліпих).

ВИНАХІД ІНЖЕНЕРА Р. ЛІСОВОГО

Український еміґрант інж. Р. Лісовий розв'язав проблему практичного поділу кола. Для цього він сконструював механічний універсальний прилад для ділення кола. За допомогою цього приладу можна наставити кут з точністю - 0.01 (одна сота) секунди, що дорівнює 1/360.000 ступня, а це дає змогу ділити кут чи коло з найбільшою точністю. Цього приладу можна вживати скрізь, де потрібне ділення кола, зокрема на металообробних фабриках. Цей прилад побудовано на фабриці Мессершмідта в Німеччині порядком серійного виробництва, а повідомлено про це в мюнхенській газеті „Ді Нос Цайтунґ".

Редакція застерігає собі право 1) виправляти мову, 2) скорочувати надіслані рукописи і 3) взагалі робити зміни редакційного характеру.

Надсилані матеріяли мусять бути переписані на машинці, з одного боку аркуша, на доброму папері і через два інтервали (інтерлінії), а як від руки, то зовсім виразним письмом.

Просимо авторів надсилати тільки недруковані твори та не надсилати рукописів одночасно до нас і до інших редакцій, бо це знецінює і наше, і ті інші видання!

ТРОХИ СМІХУ

ЗВИЧКА ДО ЧЕРГ

Чи за блатом[1], а чи так
Журналіст червоний
Якось вихопився був
За свої кордони.

Від'їжджавши, обіцяв
І рідні, і жінці
Із мандрівки привезти
Ласощі, гостинці.

Повернувсь. Прийшла рідня.
Він почухав тім'я.
— Ось послухайте лишень,
Що скажу усім я.

Усього там, скільки хоч,
Тільки черг бракує, —
А без черг — ну ви скажіть! —
Чи хто щось купує?

Ю. Балко

[1] Через знайомих.

— Він мені призначив побачення на цьому місці о п'ятій годині ввечорі. Я дала йому слово чести, що не прийду, а тепер бачу, що той дурень таки повірив моїм словам!

Один скупердяга пригостив гостя медом, але цього меду було дуже мало. Гість відповів на це так:

— Бачу, що маєш свій мед. Ти, певно, купив собі одну бджілку.

Гість їсть у ресторані дуже тверду печеню. Кельнер питається, чи принести йому пива.

— Пізніше, пане добродію! Перше праця, а потім приємність.

— Як там ваш новий урядовець?
— Не знаю, я ще його не бачив у тверезому стані.
— Він так п'є?
— Не він, а я!

— Це просто дивує! Він записав своїх синів і дочок на медицину.
— Не дивуйтесь: він же погребник, і рідні діти найкраще постачатимуть йому клієнтів.

Свідок розповідає в суді про те, як злодій витягав гроші з кишені пана Неуважного.
— Як далеко ви стояли від них обох? — питається суддя.
— Чотири з половиною ступні, — відповідає свідок.
— Як же ви так точно про це знаєте? — запитує суддя.
— Я знав, що знайдеться такий дурень, що питатиме мене про це, тому зараз і зміряв.

Жінка дає чоловікові повісити картину на стіну і заздалегідь інформує:
— Молоток маєш у коробці під шафою, цвяхи в шуфляді, а бинт у нічному столику. Там також йод.

Вона зовсім розтрощила передок авта. Приїхала до ґаражу його лагодити і каже до робітника:
— Мій чоловік такий невибачливий і нерозсудливий... Чи не могли б ви виставити рахунок, що це не за розбите авто, тільки за нову ґуму до колеса...

— Як вам ловиться рибка? — питають рибалку.
— Досить добре. Вже три години сиджу і не піймав ані однісінької.
— Ну, то що ж тут доброго?
— Бачите ген там рибалку над берегом? Він сидить уже сім годин і нічого не впіймав.

РОЗВАГА

ПЕРЕСТАВНА ЗАГАДКА Ч. 1 (три пункти)

Склав Є. Р. К.

Е	Д	Я	А	Н	М	Н
О	Д	В	Е	Щ	Н	А
В	Н	Г	И	А	Б	А
Д	Р	Б	З	О	И	О
Т	О	Ь	Щ	И	И	С
О	О	О	Р	Д	Б	Г

Переставте оцих сім доземних рядків так, щоб поземно вийшла золота думка Бурляйґа.

ЦІКАВЕ ЗВІДУСІЛЬ

На пам'ятку Ісаака Ньютона, славного англійського математика й фізика, який відкрив закон всесвітнього тяжіння, є напис: „Радуйтеся, що на землі існувала така прикраса людського роду".

о

За першого грецького філософа уважаємо Фалеса з Мілету (коло 625 року перед Христом), який вчив, що все на світі має свій початок у воді.

о

Амбросій Паре, французький хірург, перший застосував перев'язування артерій під час операцій, щоб уникнути виливу крови.

о

В передвоєнній Польщі було 8,562 кооперативи, до яких належало поверх 2,400,000 членів; з них 72% були хлібороби, 12% заступники вільних професій та службовці і 9% робітників. Товаровий обіг 1938 року в тих кооперативах виносив кругло 860 мільйонів золотих.

о

Гідропоніка — це наука про плекання рослин без землі. Наука почала розвиватися від 1939 року після дослідів професора Каліфорнійського університету В. Ф. Геріке.

Зібрав **о. П. Фалько**

НАША ПОШТА

Б. Б-к. Ваша поезія „Осіннє" свідчить про те, що Вам слід писати й далі. У Вас є чуття ритму, ця важлива передумова поетичної творчости, не погано Ви й римуєте. Але, дбаючи про форму поезії (розмір, рими), Ви спускаєте з уваги зміст твору і допускаєтесь такої абсурдної думки, як от

Це туга і сумнів,
Чи верне весна.

Уже мільйони років пори року з залізною неминучістю відходять і приходять, — отже звідки у Вас взявся цей сумнів? Крім того, Вам треба звернути увагу на свою мову. Так, Ви вживаєте „верне" в розумінні „вернеться" (з „ся"), „шепшина... мов сонця г л я д и т ь", мабуть, у значенні „шукає", а це суперечить нормам української літературної мови. Для вивчення української літературної мови на чужині найкраще читати таких наших письменників, як Т. Шевченко, М. Коцюбинський, Леся Українка, С. Васильченко, М. Рильський. Читаючи, треба звертати увагу на незнайомі вислови, виписувати їх, заучувати. Добре було б, якби Ви мали в себе хоч би такий підручник, як „Граматика української мови" О. Панейка (її можна ще легко дістати в українських книгарнях).

БІБЛІОГРАФІЯ

Крила, журнал молодих. Видання Спілки Української Молоді Америки. Жовтень 1952. Ч. 5. Нью-Йорк, 1952, ст. 32.

Місіонар, урядовий орган Апостольства Молитви і Братства Найсвятіших Тайн. Жовтень 1952, Філадельфія, 1952, ст. 289-320. Рік XXXVI, ч. 10.

Смолоскип, журнал української молоді. Ч. 1 (21), вересень 1952. Рік 3. Париж, 1952, ст. 8.

Бюлетень Наукового Товариства ім. Шевченка. Рік III. Ч. 2 (14). Вересень 1952, ст. 24 (літографоване).

Вільний Український Робітник. Орган Українського Відділу Професійного Союзу Фокс Увріер. Місячник. Вересень 1952 р. Париж, 1952. Ч. 5/6. Серпень-вересень 1952, ст. 26 (літографоване).